

Bomen en verhalen – De Es

*Door Herman Nijhof,
vrijwilliger Buur maakt Natuur*

Es (*Fraxinus excelsior*)

Is een van de vele boomsoorten die op 't Knapperslag zijn geplant. Es is in het Nederlands mannelijk en in het Duits vrouwelijk: die Esche.

Beschrijving

Na de laatste ijstijd, omstreeks 6500 v.Chr., verscheen de es in ons landschap, ongeveer gelijk met de linde, hazelaar, zwarte els, iep en zomereik. De es is een lichtboom. Dat betekent dat de bladeren hoofdzakelijk aan de buitenkant van de bladkroon zitten, waaronder halfschaduwplanten zich kunnen handhaven. De boom groeit bij voorkeur op kalkrijke leem- of kleigrond. Op zandgrond komt de es weinig voor.

De es en de iep dienden als veevoer: de kort gehouden twijgen werden door koeien gegeten. Uiteindelijk gaf de mens de voorkeur aan de zomereik boven es en iep. De eik leverde eikels voor de varkens. De es kan als hakhoutstobbe of als knotboom twee tot drie eeuwen oud worden, maar als boom wordt de es meestal niet ouder dan een eeuw. Tegenwoordig wordt de es bedreigd door een schimmel/ paddenstoel, die het afvallen van takken veroorzaakt.

De es bloeit aan het begin van de lente. De bloemen zijn doorgaans tweeslachtig, dus tweehuizig. De boom wordt ook wel naaktbloeiër genoemd. Bestuiving gebeurt door de wind. De mannelijke bloemen zijn pluimvormig en de vrouwelijke worden aangetroffen in de oksels van afgevalen bladeren. De zaden hebben een plat, eivormig nootje aan de top met daaraan een langwerpige, brede vleugel. Hierdoor kan de wind deze vruchten in de herfst of het volgende voorjaar verspreiden. De nieuwe deelbladeren zijn gevederd, langwerpig, toegespitst en gezaagd. De jonge takken zijn dik in vergelijking met die van andere boomsoorten. De knopschubben zijn roetzwart.

Essenhout is elastisch, bezit een grote hardheid en is daarom geschikt voor gymtoestellen, zoals het wandrek, de leuning van de brug en de ringen. Ook kan men er prima stelen voor gereedschap van maken.

Op de jonge aanplant van essen op 't Knapperslag zijn vraatsporen van konijnen aangetroffen. Ook de aangeplante wilde appel is hier en daar geheel afgeknaagd, een natuurlijk proces.

Verhalende informatie

Naast feitelijke informatie volgt hier verhalende informatie, waardoor de belangstelling voor de bomen, die aangeplant zijn op 't Knapperslag, kan toenemen. Het is de bedoeling de voorkomende boomsoorten op 't Knapperslag ook verhalend en of je er wel of niet in gelooft als boomhoroscoop te behandelen.

Mythen

Volgens de noordse/Germaanse mythologie vond er bij het ontstaan van de aarde een ontzettende strijd plaats tussen de ijsreuzen, aangevoerd door Ymir, en de eerste god, Búri, de voortbrenger. Búri werd door de eerste koe Audhumla (voedster) uit een ijsblok tevoorschijn gelikt. Zo begon de strijd tussen de reuzen en de goden, tussen goed en kwaad.

Ymir werd verslagen en het bloed dat uit zijn wonden gutste, veroorzaakte de zondvloed. Een reus ontsnapte met zijn vrouw in een boot, waarmee ze naar de uiteinden van de wereld voeren. Uit Ymirs botten ontstonden de heuvels, uit zijn de tanden de klippen, en zijn krullen werden bomen en planten. De Wereld-es, genaamd Yggdrasil, zorgde voor de ordening van de negen nieuwe werelden.

Van boven naar beneden: Asen, Wanen, lichte elven, donkere elven, mensen, dwergen, ijs- en heuvelreuzen, vurige reuzen en de Hel. De mensen woonden in Midgard, het middenrijk.

Toen de schepping nog nieuw was, liepen Wodan/ Odin en zijn broers Hönir en Lodur over het strand en vonden daar twee boomstammen: een iep/olm en een es. Wodan zette zijn lippen op de iep en blies deze leven in. De stam veranderde in een vrouw, waarna hij de es in een man veranderde. Deze nieuwe gedaanten bleven echter roerloos liggen. Lodur gaf de vrouw als geschenk het verstand, de vijf zintuigen en de frisheid van de jeugd. Hetzelfde deed hij met de man en bovendien schonk hij hem kracht. Hönir gaf de twee mensen het vermogen om te spreken. Vervolgens stonden de twee eerste mensen op en omarmden elkaar. Wodan gaf Olm en Es de eerste kleding. De stelen van de bliksemende strijdhamer van Donar/Thor, de heksenbezem en de toverstaf waren gemaakt van essenhout. De Noormannen/ Vikingen hadden speren met een essen schacht. Deze krijgers werden ook wel "de mannen van de es" genoemd. Slangen, heksen en duivels hebben een hekel aan de es en veroorzaken verdikking van de takken. In de Griekse mythologie droeg Nemesis, de godin van de wrekende gerechtigheid, een essentak als gesel, symbool van het recht.

Karaktereigenschappen en boomhoroscoop

(zie ook het artikel over de zwarte populier)

Es: op de Keltische/Germaanse boomkalender komt de es voor van 25 mei t/m 3 juni en van 22 november t/m 1 december.

Als de es je levensboom is dan ben je ambitieus, een roekeloze carrièrejager, koppig en berekenend. In afwachting van je kans, houd je je in de schaduw op. Maar daarna speel je eerste viool en dat doe je op virtuoze wijze. Essen zijn echter ook troubleshooters en bereid om anderen vooruit te helpen. Zaken die muurvast zitten, kunnen zij weer in beweging krijgen.

Bronnen:

- *Google: Es in de mythologie*
- *Wat bomen vertellen (zie artikel populier)*
- *Noorsche mythen uit de Edda's en sagen (H.A. Guerber)*
- *Nederlandse oecologische flora, deel 3, blz. 77 enz.*
- *De Keltische Boomhoroscoop, Boomkwekerij Lappen (Dld) Floriade 2012*

Tekst: Herman Nijhof - www.buurmaaktnatuur.nl